

naučil slovenščine in iz ljubezni ostal kuratni kaplan med ubožnim beneško-slovenskim ljudstvom v Sušju, ko mu je bilo, sinu ugledne družine, odprto dosti boljših služb.

Poudariti je treba posebno, da je Sedmak razdelil svetlobo in senco povsem skladno in pravično, da, celo v korist Italijanom. Izdajalca, kaplan v Lipah Skubin, Čedermacov sorodnik, in vrsniški ovadnik invalid Žef Klinjon, sta oba Slovenca; na italijanski strani jima ustreza kvečjemu surovi lipski občinski tajnik Pentasuglia, omenjen čisto mimogrede. Vzorni duhovnik in pravični mož don Jeremija je Furlan, mladi zdravnik, ki prvi opozori Čedermaca na pretečo nevarnost (aretacije) in obsoja postopanje s Slovenci, je Italijan iz Sicilije. Skratka, »Kaplan Martin Čedermac« ni nikak pristranski tendenčni spis, ampak resna umetnina, in zato toliko pomembnejša tudi kot spomenik življenja in trpljenja beneškoslovenskega dela našega naroda.

Na koncu še kratko opozorilo, da ne bo nepotrebnega pohujšanja. Stavki na str. 182 (»Bog se ne da dokazati z matematično formulo, z njo ga tudi ni mogoče zanikati. Ljudje, ki se mu približajo zgolj z razumom, so daleč od Njega. Čedermac ga je dojemal s srcem, z vso dušo, kakor njegova mati«) so stilizirani napol napačno, napol pravilno. Ni res, da bi se bivanje božje ne dalo zgolj razumsko — filozofsko — dokazati. O tem govori že sv. Pavel (Rim 1, 20): »Zakaj to, kar je v njem (v Bogu) nevidno, se od stvarjenja sveta po delih spoznano vidi, njegova večna moč in božanstvo.« Res pa je — in v toliko Sedmakova trditev drži —, da zgolj razumski razlogi človeku za vero še ne zadostujejo, treba je božje milosti in sodelovanja z njo (»vse duše«). Tudi o tem govori sv. Pavel prav tam (Rim 1, 20—21, 24—25): (brezbožni in krivični ljudje) »so neopravičljivi; čeprav so namreč Boga spoznali, ga niso kot Boga slavili ali ga zahvaljevali, ampak so postali v svojih mislih prazni in je otemnelo njih nespametno srce... Zaradi tega jih je Bog v željah njih src prepustil nečistosti, da so sami skrunili svoja telesa, oni, ki so zamenili božjo resnico z lažjo in so častili ter molili rajši stvari ko Stvarnika, ki je slavljen na veke. Amen.«

Dr. Ivan Grafenauer

Mara Husova, *Živa plamenica*. Ilustriral Slavko Pengov. 1938. Založila Družba sv. Mohorja v Celju. Mohorjeva knjižnica, 99. Natisnila Mohorjeva tiskarna v Celju (Fran Milavec). 8°, 240 str. Cena: broš. 21 din (za neude 28), vez. 50 din (40).

Pisateljica je hotela v povesti narisati duhovno, družabno in moralno razrvanost povojne družbe, posebno v uradniški slovenski diaspori v Južni Srbiji (poglavitno prizorišče je Skoplje). Prav v središču zanimanja pa je problem zakona, posebej lahkomiselnost sklenjenega zakona »idealno« risane uradnice Zale Trdinove s pijancem in prešustnikom sodnikom Mirom Vranom; zakona, ki je po moževi volji tudi hotoma brez otrok. Naloga, ki si jo je naložila, je vsekako dela in truda vredna, a hkrati tudi zelo težka; saj ne zahteva samo velike umetniško upodabljalne moči, ampak tudi izredne življenjske zrelosti, pridobljene ne toliko po opazovanju, ampak po trpljenju in mukah, po sotrpjenju z bližnjim, pa tudi v težavah lastnih

duševnih bojev in skušnjav. Te življenjske in umetniške sile, če jo pisateljica morda ima, v povesti ne vidimo.

Problem zakona s pijanskim zapravljevcem in prešustnikom je rešen le na pol: ko se Zala po težkem notranjem boju odloči, da vzame moralno in družabno izgubljenega prešustnega moža (odpuščen je iz službe) k sebi, je rešen problem šele na eni, na ženini strani; z njegove strani pa se reševanje problema — moralno vstajenje ali popoln propad — še niti začelo ni. Drugi problem tega zakona — da je po moževi volji, ki ji žena nasprótuje, brez otrok, torej v korenini bolan, pa je pisateljica samo načela, na rešitev pa je popolnoma pozabila. Tudi sicer je marsikateri motiv nakazan, a sploh ni izveden ali pa ne do konca (n. pr. dr. Belič in Korenova, dr. Belič in strojepiska; Jožica in Milko i. dr.).

Tudi označba oseb je pomanjkljiva, časih protislovna: razvratnik Kovač z naravnost zločinskimi instinkti, naj bi bil zmožen tako vztrajne strasti, da ne rečem ljubezni? Vran, da je hotel postati znanstvenik, a mu je služba to onemogočila in je tako postal pijanec in lahkoživec? Kakor da bi ne bilo toliko in toliko ljudi vseh strok v službah, ki so postali znanstveniki, pred vojsko in po vojski! Seveda ne s samimi »talenti«. Zala, »samostojno in samoraslo steblo«, »močna in odporna narava« (33), se skoraj brez odpora da voditi vnanjemu vplivu po Kovaču, po Rudu, po Vranu in še zaroči se kar nekako slučajno, ne da bi kaj presodila poprej življenje in značaj svojega »prihodnjega«.

Osebe in dogodki so razen tega gledani in oblikovani vse preveč samo od zunaj, skoraj kakor v kaki avanturistični zgodbi. Od znotraj je oblikovan skoraj samo eden edini prizor, to je Zorin boj, preden se odloči, da vzame izgubljenca moža k sebi in mu odpusti; pa je ta prizor zato tudi prepričevalen in krepak. Življenjsko okolje, skopljanski milje, sploh ni označeno, kakor bi vsi ti uradniki živeli čisto sami med seboj na osamelem otoku sredi oceana: o meščanstvu in preprostem ljudstvu — nič. Služba pa je vsem skoraj samo pusta muka brez smisla in namena — edini smisel ji je menda plača — in to tudi »idealno« risanim ljudem; kakor da ne bi bila ljubezen do poklicnega dela in poklicna poštenost eden osrednjih problemov življenja in življenjske etike.

Razgovori, ki naj bi rabili pisatelju v prvi vrsti za označevanje življenja in duševnosti udeleženih osebnosti, so na dolgo in na široko napolnjeni s praznimi konvencionalnostmi, kakor »Sedite!« — »Ali želite kave?« — »Gospodična, ali naj prinesem kosilo?« — »Da, da, kar prinesite.« »Meni tudi!« »Kaj naj prinesem?« »Kar hočete.« — itd.

Tudi jezik ni brezhiben. Zlasti ga kazi množica nepotrebni osebni zaimkov, ki nimajo stavčnega poudarka: »Lepa hvala! Jaz pa vam moram povedati to... (Povedati pa vam moram) 25. Dobro, jaz bom Trčka (Trčka bom) že na plesu našla (28). Prosim te, ne zbijaj šal! Jaz mislim (Mislim), da ima ljubezen globlji smoter (49). Ona je bila (Bila je) ganjena (140). Ona ni mogla (Ni mogla) pretrpeti (112). Ti me (Ali me) že čakaš? (74) Ti si (Ali si) še zmeraj tu? (142) Ti si (Si-li) razočarana? (143) Ti me (Ali me) ne poslušajš? (148) Vi mislite (Mislite), da je življenje vredno,

da ga prenašamo? (108) Tebi se meša (Meša se ti), ljubica (148). In še mnogo mnogokrat. Napačna raba časov, posebno dovršnega sedanjega časa v prihodnjiškem pomenu: Imava pa (Pa bova imela) v nedeljo ves večer za pogovor (20). Pozdravi, če ga vidiš (boš videl) 74. Pridi, da skupaj praznujeva (bova praznovala) redko srečo (71). Menjava pripovednega časa v istem stavku: Še ni dovršila svojih misli, ko prisope Miro (93). Napačna stava besed: Svet se je postavil na glavo (na glavo postavil) 116. ..., ki si sama služi kruh (kruh služi) 76. Napačna raba besed: Miholič je buljil v praznoto (nam. buljil oči ali strmel) 99. Zapustila je službo zastran (zaradi) rahlega zdravja. »Zastran boleznij? (139). Napačna rekla in slabe podobe: Zala je skočila na samotno postajo (na postaji iz voza) 83. ..., da ne teče življenje prazno ko ajdova slama po hudi slani (kot je ajdova slama...) 77. ... ne maram imeti pred očmi votle školjke svojih mladih sanj (143). Zala je bila pod vtisom godbe (prevzeta od godbe) 66. ... vpila je k razpetemu Bogu, ki ga ji je ob poroki podarila njena mati (mešanje pojmov: razpeti Bog in razpelo) 201. In še več takega.

Knjiga je sicer čisto dobro poučno branje, umetniško in življenjsko zadovoljivo delo pa ni.

Dr. Ivan Grafenauer

Alojzij Gradnik: **Večni studenci**. Pesmi. Založba Modre ptice v Ljubljani, 1938. Strani 98.

Kakor poln pšenični klas, ki se je nasrkal skrivnostne moči slovenske zemlje in kmetovega znoja, ki se je z vdano pobožnostjo sklanjal nad ta božji dar, je ta zbirka enainpetdesetih pesmi. Če bi hotel pisati navadno kritiko, bi imenoval osnovno strujo te zbirke: metafizični realizem, ki sloni na sv. Tomažu in ki ga je pri nas od svoje strani začela srednja generacija z A. Vodnikom in Kocbekom, Gradnik pa je prišel do tega gledanja z druge strani. Toda ta zbirka je kakor vsa dela vekovite vrednosti nad vsako strujo. Kakšna lahkota v verzu, kjer ni več toliko sonetov, pač pa zazveni slovenska narodna pesem iz teh vrst, ki so objele vse, kar je naše. Pesnik se je izvil iz ozkosti samega sebe, stopil v široki krog občestva in sedaj se je, poln življenjske radosti, brez strahu pred smrtjo, napotil z vsemi k Luči. Koliko novih stvari je vnesel v svoj izraz, ki poje o materi, »ki nas je v mesu nosila, da smo se rodili za časno, in v srcu, da smo se rodili za večno življenje« (Avguštin). Zaziblje nas v toplo božično razpoloženje, da tem kruteje udarijo sodobne krivice. Naši v tujini tožijo svojo boleost, Kras kliče, Marija gre z Jezusom preko naših polj, umirjen mož se razgovarja s svojo ženo o poslednjem smislu ljubezni, slovenska zemlja nam pravi svoje skrivnosti, pesnik izpoveduje vrh Grintovca svojo otroško vero in smučar moli v nedotaknjeni belini k svojemu Bogu. Vsaka stran nas preseneča, dokler ne pridemo do največjega presenečenja — zadnjih 21 pesmi: Kmet govori. Pesnik govori v preprosti govorici na kmetova usta večne resnice. Tukaj, zlasti pa še pri pesmi »Kmet govori Bogu« se ustavi vsak komentar. Le brati in sodoživljati je treba. Prej razdvojeni obmejni človek je sedaj harmonično ubran z vso slovensko zemljo in njeno duhovnostjo. Srečni smo, da imamo